

Vadehavet
er fuldt af
mirakler!

Kom
med!

På opdagelsesrejse I VADEHAVET

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

The Wadden Sea
World Heritage
since 2009

NATIONALPARK
VADEHAVET

Enestående i verden!

Vadehavet er en del af den hollandske, tyske og danske Nordsøkyst, hvor 4.500 km² havbund blottes to gange i døgnet. Det sker når vandet trækker sig tilbage ved ebbe og skyldes tidevandet. Tidevand opstår på grund af, at Månen, Jorden og Solen trækker i hinanden. Den blotlagte havbund svarer til 630.000 fodboldbaner. Ingen andre steder i verden findes der et større område af „vade-flader“, der hænger sammen.

I Vadehavet finder du også strande, klitter og strandenge, hvor der alt i alt findes over 10.000 forskellige slags dyr og planter. Vadehavet er også en vigtig „tankstation“ for over 10 millioner vandfugle, når de rejser mellem Arktis og Afrika. Her kan fuglene hvile sig og spise sig mætte i Vadehavets smådyr, før de fortsætter deres lange rejse.

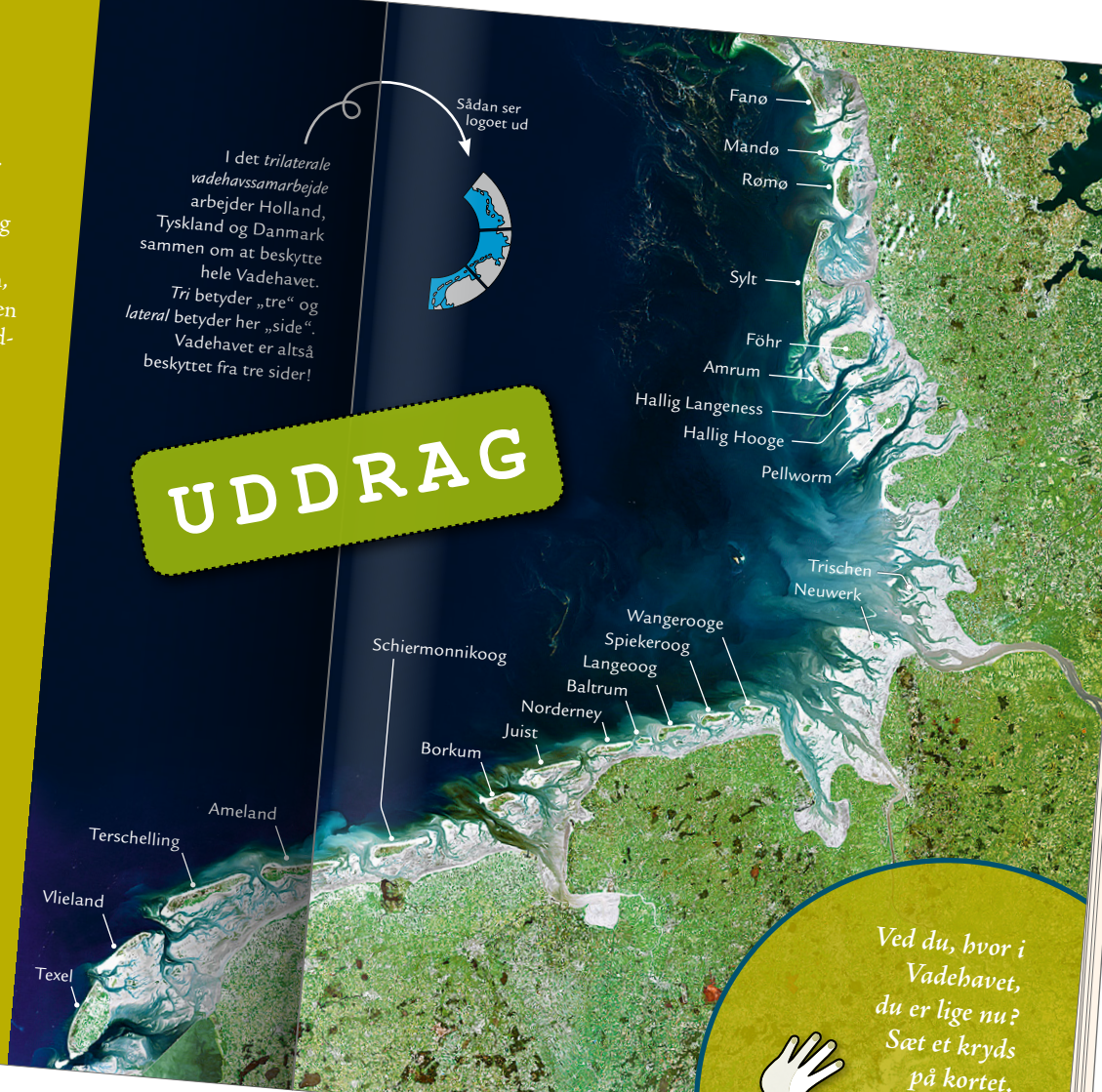
For at passe på Vadehavets natur, arbejder Holland, Tyskland og Danmark sammen for at beskytte det. I Danmark er dele af Vadehavet nationalpark og har siden 2014 været udpeget som Verdensarv. Du kan finde ud af, hvad det betyder på side 38 og 39.

I det trilaterale vadehavssamarbejde arbejder Holland, Tyskland og Danmark sammen om at beskytte hele Vadehavet. Tri betyder „tre“ og lateral betyder her „side“. Vadehavet er altså beskyttet fra tre sider!

Sådan ser logoet ud

UDDRAG

Ved du, hvor i Vadehavet, du er lige nu? Sæt et kryds på kortet.

Udforsk Vadehavets „small five“

Ved første blik ser det ikke ud som, om der er meget liv i de store vadeblader. Men skinner bedrager, for lige under overfladen myldrer det med liv. De fleste af dyrene i vaden er meget små og kan let overses. Hvis du kigger godt efter, vil du se at der er utroligt mange af dem! At der er så meget liv i havbunden skyldes at mange af bunddyrene spiser alger. Algerne lever både nede i og oven på havbunden, men tidevandet bringer også friske forsyninger ind i Vadehavet to gange hver dag. Bunddyrene er vigtige for de mange andre dyr som spiser dem. En lang række fugle og fisk oplever Vadehavet som et stort tag-selv-bord! Nogle af dem kan du læse mere om senere i hæftet.

Når bunddyrene er så vigtige for Vadehavet, så er det også et godt sted at starte med at gå på opdagelse. Vi har derfor udvalgt Vadehavets „fem små“, som alle er meget almindelige i vores nationalpark. De fem små er sandorm, hjertemusling, hestereje, almindelig strandkrabbe og stor dyndsnegl.

UDDRAG

Arenicola marina | Sandorm

10–20 cm lang, rød-brun med slangekrøller, små børster og klynger af gæller.

Sandorm lever omkring 30 cm under havbunden. Hver orm lever i sin egen u-formede gang, hvor den spiser det sand, som skrider ned fra overfladen. Når sandormen „skal på toilettet“ strækker den bagenden op over overfladen og afleverer de typiske „spaghetti-bunker“, man ofte ser på havbunden. Med lidt held, kan du se en bunke bevæge sig, for der går kun ca. 45 minutter imellem at sandormen „skal“! Mange fugle og fisk spiser sandorm, hvis de kan nå at fange en.

På en kvadratmeter vadeblade lever op til 50 sandorme. Alle tyske, danske og hollandske vadeblader udgør til sammen ca. 4.500 km². Hvor mange sandorm lever i hele Vadehavet?

Tip: 1 million kvadratmeter er 1 km².

SMALL FIVE

Gråsælen har en lang snude. Hunnen bliver ca. 180 cm lang og er lysegrå med mørke pletter, mens hannen bliver op til 230 cm lang og er mørkegrå med lyse pletter.

Gråsælen er det største rovdyr i Danmark og vejer op til 300 kg. Den æder især sild og alle slags fladfisk. Gråsælen ser bedst under vandet, og er nærsynet på land. Den kan dog godt kende enkelte farver og figurer fra hinanden. Under gråsælens hud har den et lag spæk. Det består af fedt og kan være flere centimeter tykt. Om vinteren er det nødvendigt at det er 3–4 cm tykt, hvis sælen skal holde varmen. Midt på vinteren kommer de lypelsede unger til verden. De ammes kun i tre uger. Der er tale om en meget fælles art med en op til 10 dage i den periode ligger de på land.

UDDRAG

Gråsælunger er født med en hvid „uldfrakke“. Unge spættede sæler har den samme, korte pels ligesom de voksne. Hvad er fordelene og ulemper ved det?

Du har den bedste chance for at se unge gråsæler fra november til januar. I Danmark ser man kun gråsælerne som enkelte dyr eller sammen med flokke af spættede sæler.

Marsvinet er ca. 150 cm langt. Den har delfin-lignende krop med sort ryg og hvid mave, kort trekantet rygfinne og en bred halefinne.

Marsvinet er Danmarks mest almindelige hval, og den findes også i Vadehavet. Hvis vejret er roligt, kan du af og til se et marsvin svømme rundt. Er du meget heldig kan du opleve grupper på 2–5 dyr. Marsvinet er, ligesom sæler, et pattedyr og skal op til overfladen for at få luft. Når det kommer op for at ånde, kan dens rygfinne ses stikke op af vandet. Marsvin holder sig helst til lavvandede områder, hvor det kan dykke ned på bunden for at fange fladfisk, krabber og blæksprutter, men også gerne sild.

Marsvin udsender hele tiden meget høje, korte lyde ligesom flagermus. Lydene kaldes for ultralyds-klik. Hvorfor „klikker“ marsvinet?

Prøv, hvor længe du kan holde vejret! Marsvinet kan holde vejret i op til seks minutter – hvad med dig?

Oplev Vadehavets mirakler!

Denne lille bog vil tage dig
på en spændende opda-
gelsesrejse i **Nationalpark
Vadehavet** og verdens-
arven!

Helt tæt på små dyr:
Oplev „*Small Five*“
i Vadehavet.

Fugle

vet:

UDDRAG

Spændende muligheder:
Udforsk, hvordan „*Flowering Five*“
tilpasser sig til livet ved havet.

Stor snude og vinger:
Med lidt held kan du se sæler og andre
af „*Big Five*“ i Vadehavet.

Dynamisk og vild natur:
„*Moving Five*“ viser dig Vadehavets
konstante forandring.

MITVADEHAV. DK